

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 640:002

ТЕРЕШКО А.Р.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОБУТОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню нормативно-правовому регулюванню надання побутових послуг населенню. На підставі аналізу законодавства у сфері надання побутових послуг здійснено їх класифікації та зроблено висновок, що надання побутових послуг в Україні здійснюється нормативними актами різної спрямованості, що належать до різних галузей права, які становлять розгалужену систему, об'єднану загальною метою правового регулювання надання якісних побутових послуг.

Ключові слова: побутові послуги, суспільні відносини, правове регулювання, нормативні акти, класифікація законодавства.

Статья посвящена исследованию нормативно-правовому регулированию предоставления бытовых услуг населению. На основании анализа законодательства в сфере оказания бытовых услуг осуществлено их классификации и сделан вывод, что предоставление бытовых услуг в Украине осуществляется нормативными актами различной направленности, принадлежащих к различным отраслям права, составляют разветвленную систему, объединенную общей целью правового регулирования предоставления качественных бытовых услуг.

Ключевые слова: бытовые услуги, общественные отношения, правовое регулирование, нормативные акты, классификация законодательства.

The article is devoted to the study of normative legal regulation of the provision of household services to the population. On the basis of the analysis of legislation in the sphere of provision of domestic services, their classification was made and it was concluded that the provision of domestic services in Ukraine is carried out by regulatory acts of various directions belonging to various branches of law, which form an extensive system, united by the general purpose of legal regulation of providing quality households services.

Key words: domestic services, social relations, legal regulation, normative acts, classification of legislation.

Будь-яка сфера суспільних відносин потребує нормативно-правового регулювання. Чинна нормативно-правова база правового регулювання надання побутових послуг в Україні характеризується розгалуженою нормативною базою державних актів у вигляді законів та підзаконних актів, положення яких визначають види діяльності побутових послуг, існуючий порядок надання побутових послуг, діяльність суб'єктів підприємницької діяльності з надання побутових послуг, а також уповноважених суб'єктів публічної адміністрації у цій сфері суспільних відносин. Незважаючи на різноманітність побутових послуг, предметом правового регулювання побутових послуг є суспільні відносини, які покликані задовольнити інтереси громадян, як найбільшої групи суб'єктів відповідних відносин, так і інтереси суспільства. Забезпечення надання побутових послуг в державі – це завдання як публічних органів та їх посадових осіб, так і приватних суб'єктів. Проте, будь-які суспільні відносини потребують правового регулювання. Не є виключенням із цього і сфера побутових послуг.

© ТЕРЕШКО А.Р. – асистент кафедри цивільного та господарського права (Національний університет біоресурсів і природокористування України)

Підґрунтям для написання цієї статті стали наукові здобутки представників різних галузей права: В. В. Апопій, І. С. Похиленко, А. Ю. Язикова та ін. Проте, питанню дослідження побутових послуг як об'єкта адміністративно-правових відносин є малодослідженим, що й обумовлює актуальність цієї статті.

Метою публікації статті є розкриття специфіки правового регулювання надання побутових послуг в Україні.

Сфера побутових послуг охоплює широке коло взаємопов'язаних соціально-економічних, політичних, організаційних, релігійних та правових відносин. В Україні провідну роль в регулюванні побутових послуг відіграє нормативно-правовий акт. Здійснений аналіз нормативно-правової бази у досліджуваній сфері свідчать, що ці акти становлять розгалужену систему, об'єднану завданням і метою правового регулювання надання побутових послуг. Проте, ці акти не є однорідними й виконують різні функції.

За юридичною силою провідне місце в правовому регулюванні побутових послуг відіграють законодавчі акти. Специфічність побутових послуг потребує відповідного правового регулювання, залежно від виду побутових послуг – це різноманітні нормативно-правові акти. Сфера застосування законів у сфері надання побутових послуг визначена Конституцією України. Згідно частини третьої ст. 42 Конституції держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів [1].

За відсутності спеціального законодавчого акту у сфері правового регулювання надання побутових послуг комплексним законодавчим актом є Закон України «Про захист прав споживачів» [2]. Відзначаючи специфічність побутових послуг, варто зазначити, що такий вид побутових послуг, як ритуальні послуги, регулюються декількома законодавчими актами. Крім спеціального законодавчого акту – Закону України «Про поховання та похоронну справу» [3], це також норми й інших нормативних актів. Оскільки, надання таких побутових послуг, як ритуальні послуги, неможливо розглядати від норм земельного та екологічного законодавства, звернемо свої погляди на Земельний кодекс України, норми якого визначають: повноваження публічних органів у галузі земельних відносин (ст. ст. 6 –17-1); категорії земель (ст. 20); зонування земель (ст. 180); організацію та порядок здійснення землеустрою (ст. 185); контроль за використанням та охороною земель (ст. ст. 188–189); державний земельний кадастр (ст. ст. 193–189) тощо [4].

Ряд норм Податкового кодексу України регулюють окремі питання пов'язані із суб'єктами оподаткування. Так, ст. 197.1.10., податкового кодексу визначає постачання послуг з поховання та постачання ритуальних товарів державними та комунальними службами [5]. Процедурі державної гарантії конфіденційності інформації про померлого, надання такої інформації, визначає Закон України «Про інформацію» [6]. Окреме місце в регулюванні відносин у сфері надання побутових послуг займають норми у галузі будівництва житла. В першу чергу це стосується норм Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності». Вказаний Закон встановлює правові та організаційні основи містобудівної діяльності і спрямований на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів [7].

Отже, джерела законодавчого регулювання надання побутових послуг є багатогранними, що впливає з їх суспільного призначення, а також із конкретних питань надання побутових послуг, що у свою чергу потребує використання різноманітних правових засобів публічного впливу.

Акцентуючи увагу на правовому регулюванні побутових послуг, варто зазначити, що ця сфера охоплює широке коло різноманітних економічних, політичних, культурних, національних та регіональних відносин, які охороняється державою. Враховуючи значимість побутових послуг для громадян та суспільства, ця сфера є надзвичайно чутливою, оскільки має відношення як до матеріальних, так і нематеріальних цінностей.

Норми Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначають правові засади розміщення, забудови і розвитку населених пунктів, що здійснюються за рішенням місцевих рад з урахуванням екологічної ємкості територій, додержанням вимог охорони навколишнього природного середовища, дотримання суб'єктами господарювання екологічних вимог тощо [8], мають безпосереднє відношення до побутових послуг.

Діяльність у сфері надання побутових послуг неможлива без дотримання встановлених правил у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. Законодавчим актом, який регулює суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, визначає відповідні права і обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій та громадян, встановлює порядок організації державної санітарно-

епідеміологічної служби і здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні здійснюється відповідно до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [9].

Крім вищенаведених законодавчих актів, норми цивільного, господарського та адміністративного законодавства, теж мають вагомий вплив на сферу побутових послуг. Так, ст. 901 «Договір про надання послуг» Цивільного кодексу України дає визначення договору про надання послуг, відповідно до якого за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором [10].

Обов'язковість укладання договору у сфері надання побутових послуг передбачено пунктом 9 постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження правил побутового обслуговування населення» № 313 від 16 травня 1994 р., відповідно до якої побутові послуги надаються замовникам згідно з угодами, документальним підтвердженням укладення яких є такі документи: договір, розрахунковий документ встановленої форми [11].

Основні засади надання побутових послуг в Україні, регулювання господарських відносин, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання регулюється Господарським кодексом України. Це також стосується і судового захисту. Згідно ст. 39 ГК України споживачі, які перебувають на території України, під час замовлення послуг з метою задоволення своїх потреб мають право на: державний захист своїх прав; належну якість послуг; безпеку послуг; необхідну, доступну та достовірну інформацію про кількість, якість послуг; відшкодування збитків, завданих послугами неналежної якості, а також шкоди, заподіяної небезпечними для життя і здоров'я людей послугами, у випадках, передбачених законом; звернення до суду та інших уповноважених органів влади за захистом порушених прав або законних інтересів [12].

Відзначаючи важливість норм різних галузей права у регулюванні суспільних відносин, варто підкреслити важливу роль норм адміністративного права в регулюванні відносин у сфері побутових послуг, які мають різноманітний вплив як на об'єкт адміністративно-правового регулювання, так і на суб'єктів адміністративно-правових відносин. Як приклад, за порушення правил надання послуг громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю у сфері надання побутових послуг (ст. 155 КУпАП), винні особи притягуються до адміністративної відповідальності [13].

Аналіз правового регулювання у сфері надання побутових послуг засвідчує, що провідне місце у регулюванні цих відносин належить законам і кодексам України. Водночас, важливу роль в регулюванні відносин у сфері надання побутових послуг відіграють постанови Кабінету Міністрів України. Згідно ст. 117 Конституції України акти Кабінету Міністрів України приймаються в межах своєї компетенції, який видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання. Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підлягають реєстрації в порядку, встановленому законом [1].

Здебільшого нормативні акти Кабінету Міністрів України стосуються правил надання побутових послуг, затвердження положень, різноманітних стандартів і нормативів, порядку здійснення діяльності органів виконавчої влади, тощо, і теж відіграють важливу роль у вказаній сфері суспільних відносин.

З метою захисту своїх прав та законних інтересів громадяни можуть об'єднуватися на добровільній основі у громадські організації споживачів (об'єднання споживачів), також держава забезпечує громадянам захист їх інтересів як споживачів, надає можливість вільного вибору послуг, набуття знань і кваліфікації, необхідних для прийняття самостійних рішень під час надання послуг відповідно до їх потреб, і гарантує придбання або одержання іншими законними способами послуг в обсягах, що забезпечують рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності. Права споживачів, механізм реалізації захисту цих прав та відносини між споживачами послуг і виробниками (виконавцями,) регулюються законом про захист прав споживачів та іншими законодавчими актами [14].

Водночас, окремі діючі нормативно-правові є застарілими і не в повній мірі відображають сучасний стан надання побутових послуг в Україні. Про це свідчить судова справа № 8/399-07(18/26-07), зміст якої полягає в тому, що судами попередніх інстанцій встановлено, що ремонт та технічного обслуговування радіоелектронних приладів, як діяльності не

відноситься до побутових послуг. Проте, колегія суддів Вишого господарського суду України вважає, що судами обгрунтовано взято до уваги положення Галузевого класифікатора «Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування» (ГК 201-01-2001), затвердженого наказом Мінекономіки та з питань європейської інтеграції України від 19.02.02 р. № 51, та Державного класифікатора України ДК 009-96 «Класифікація видів економічної діяльності», затвердженого Держстандартом України від 22.10.96 р. № 441, згідно яких послуги і продукція у сфері побутового обслуговування – це побутові послуги, які пов’язані з веденням домашнього господарства, виконанням різноманітних ремонтних робіт, забезпеченням санітарно-гігієнічних та інших потреб населення... Отже, поняття «ремонт та технічне обслуговування радіоелектронних приладів» охоплюється поняттям «побутові послуги» [15].

Наведене є свідченням того, що сфера побутових послуг потребує й прийняття спеціального законодавчого акту, який би врегулював ці відносини, але це питання потребує окремого дослідження.

Висновки. Здійснене дослідження правового регулювання суспільних відносин щодо надання побутових послуг, дало підстави встановити, що надання побутових послуг здійснюється відповідно до чинних нормативно-правових актів, що належать до різних галузей права, які становлять розгалужену систему, об’єднану загальною метою правового регулювання надання якісних побутових послуг.

Вказані фактори є основою для їх класифікації на такі нормативні акти адміністративного, екологічного, земельного, інформаційного, господарського, цивільного, санітарно-епідемічного, інформаційного, податкового та процесуального законодавства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 30. Ст. 379.
3. Про поховання та похоронну справу: Закон України від 12.05.1991 р. № 1102-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 7. Ст. 2004.
4. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2002 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.
5. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–16, 17. Ст. 112.
6. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
7. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 11.02.2011 р. № 3038-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 34. Ст. 34.
8. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
9. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 27. Ст. 218.
10. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 р. № 435-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
11. Про затвердження правил побутового обслуговування населення: Постанова Кабінету Міністрів України № 313 від 16.05.1994 р. (в редакції постанови № 974 від 04.06. 1999 р.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/313-94-п>
12. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 р. № 436-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18–22. Ст. 144.
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. № 51. Ст. 1112.
14. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 06.07.1995 р. № 265/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 28. Ст. 205.
15. Вищий господарський суд України. Справа № 8/399-07(18/26-07) від 11.06.2008 р. URL: http://www.arbitr.gov.ua/docs/28_1979240.html